

ВИСНОВОК
структурного підрозділу
кафедри загального мовознавства і германістики
факультету іноземної філології
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова
від 01 жовтня 2020 року (Витяг з протоколу № 2),
призначеного рішенням вченої ради
НПУ імені М. П. Драгоманова
від 31 серпня 2020 р. (Витяг з протоколу № 1),
для проведення фахового семінару з попередньої експертизи дисертації
Парка Сіина на тему:
“Фонемна структура слівформ у готській мові: моделі побудови”,
поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії
зі спеціальності 035 Філологія

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор Стеріополо О. І.

1. ПРИСУТНІ: Викладачі: завідувачка кафедри д. філол. н., проф. Толчєєва Т. С. (головуюча на засіданні фахового семінару), д. філол. н., проф. Корольова А. В., д. філол. н., доц. Леміш Н. Є. (рецензент), к. філол. н., доц. Стефанова Н. О. (рецензент), к. філол. н., доц. Балабан О. О., к. філол. н., доц. Мелько Х. Б., к. філол. н., ст. викл. Машкіна О. М., к. військ. н, доц. Качанов В. І., ст. викл. Деревянко М. М., викл. Карлова В. О., викл. Назаров Б. О.
Аспіранти: Вороніна-Пригодій Д. А., Ільченко О. М., Ружицька А. О., Сайко Н. О., Юрченко Н. С.
Секретар: к. філол. н., доц. Позніхиренко Ю. І.

2. СЛУХАЛИ: Висновок рецензентів доктора філологічних наук, доцента Леміш Наталії Євгенівни, кандидата філологічних наук, доцента Стефанової Наталії Олександрівни про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Парка Сіина на тему: “Фонемна структура слівформ у готській мові: моделі побудови”, призначених рішенням вченої ради НПУ імені М.П. Драгоманова від 31 серпня 2020 р. (Витяг з протоколу № 1) для проведення попередньої експертизи дисертації, поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.
Науковий керівник – д. філол. н., проф. Стеріополо О. І.

Тему дисертаційної роботи затверджено на засіданні вченої ради Київського національного лінгвістичного університету (протокол № 3 від 23 вересня 2019 року). Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Київського національного лінгвістичного університету в рамках наукової теми кафедри германської і фіно-угорської філології імені проф. Г. Г. Почепцова “Комунікативно-когнітивний та соціокультурний аспекти функціонування системи мовних одиниць германських і фіно-угорських мов у синхронії і діяхронії”.

2.1. Дисертант Парк Сіин

Повідомив про основний зміст, концептуальні положення та наукові результати дисертаційної роботи.

Фонологічна наука і на сучасному етапі її розвитку продовжує спиратися на положення про **системний характер мовних одиниць усіх рівнів** (Роман Йосипович Якобсон, Joseph Greenberg, Josef Vachek). Система класично розуміється як сукупність пов'язаних між собою елементів кожного мовного рівня, зокрема і фонологічного (Микола Сергійович Трубецькой, Геннадій Прокопович Мельников). Дослідження фонологічних систем враховують **функціональний потенціал фонем в їх взаємодії із лексичною та граматичною системами** (Микола Дмитрович Андреев, Bohumil Trnka).

Фонологічна система належить до плану вираження і забезпечує матеріальне передавання плану змісту мовної одиниці, **сформульованого лексичною і граматичною системами** в різних мовах, зокрема і германських на різних етапах їхнього розвитку (Вульф Якович Плоткін).

У сфері структурної фонології давніх германських мов, до яких належить і готська мова, спостерігається актуалізація досліджень **еволюції фонемних систем і систем фонематичних опозицій** (Irmengard Rauch, André Rousseau, James Woodrow Marchand, Вульф Якович Плоткін), **фонемної будови мовних одиниць** (Тамаз Валер'янович Гамкрелідзе & В'ячеслав Всеволодович Іванов, Валентина Ісидорівна Перебийніс, Theo Vennemann, Magnús Snædal), **морфонології** (Олена Самійлівна Кубрякова & Юрій Генріхович Панкрац, Вадим Борисович Касевич, Ігор Олександрович Мельчук, Joyce Åkesson), **закономірностей фонемної та субфонемної комбінаторики** (Лідія Денисівна Сліпченко, Роман Володимирович Васько, Joseph Voyles) тощо.

Зауважимо, що готська писемна спадщина є найближчою до спільногерманської мовної єдності, а готська мова успадкувала риси, притаманні спільноіндоевропейській та спільногерманській мовам, що у процесі своєї еволюції пройшли шлях від кореневого (ізолятивного) типу через стадію аглютинації до флективного типу. Вивчення саме цих процесів продовжує бути перспективним напрямом сучасної структурної фонології і зумовлює **актуальність теми дисертаційної праці**.

Метою дисертації є конструювання моделей фонемної структури словоформ у готській мові.

Джерельною базою дисертації є десять текстів готської мови, сім із яких є неповними перекладами Біблії з давньогрецької мови на готську.

Фактичний матеріал дисертації становлять 9443 словоформи готської мови, частота яких у манускриптах готської мови становить **67464** слововживання, відібрані шляхом механічної вибірки із реєстру готських словоформ у Tollenaere, F. de, & Jones, R. (1976). *Word-Indices and Word-Lists to the Gothic Bible and Minor Fragments*. Leiden: E.J. Brill. Не реєструвалися фрагменти словоформ, словоформи з пропусками, літери, що позначають числа, а також словоформи зі вставками окремих літер.

Основними науковими результатами дисертаційної праці є такі:

Основні теоретичні положення, що лежать в основі дисертації, ґрунтуються на твердженні науковців – представників Празького лінгвістичного гуртка (Микола Сергійович Трубецькой, Роман Йосипович Якобсон, Josef Vachek, Bohumil Trnka), яке полягає в тому, що фонема є сегментною мовною одиницею. В рамках кінемної теорії (Вульф Якович Плоткін) під **фонемою** розуміємо стандартний для певної мови блок первинних фонологічних одиниць – кінем, що забезпечує механізм антропофонічної артикуляційно-перцептивної діяльності. Виходячи з цього словоформу визначаємо як слово в певній граматичній формі та в фонемній оболонці, в якій виражається одне лексичне значення.

Модель комбінаторики фонем у словоформі представлена канонічною формою (Charles Hockett). Системи фонем готської мови складається з 19 приголосних та 8 голосних фонем. Теоретично можлива кількість моделей комбінаторики у словоформах готської мови довжиною від 1 до 19 фонем складає понад один мільйон моделей: **1048574**. Мовна система готської мови використовує лише їх незначну кількість: зареєстровано **656 КФ** із понад одного мільйона теоретично можливих, що складає 0,0625% від кількості теоретично можливих моделей.

У досліджуваному матеріалі зареєстровано словоформи, довжиною від однієї до дев'ятнадцяти фонем. Не знайдено жодної вісімнадцятифонемної словоформи. Усі зареєстровані словоформи розподілено на вісімнадцять груп. Кожна із вісімнадцяти груп представлена різною кількістю словоформ і різною частотою їх вживання у готських манускриптах.

П'ять груп словоформ, довжиною у п'ять, шість, сім, вісім і дев'ять фонем, мають незначні розбіжності у своїй кількості і є найчисельнішими: їхня кількість складає 6849, що становить 72,5% від загальної кількості усіх словоформ, напр.:

а) п'ятифонемні – гот. *gasahv* – форма 1-ої та 3-ої особи однини претериту індикативу сильного дієсл. V кл. *gasaihvun* "побачити, бачити";

б) шестифонемні – гот. *kunnup* – форма 2 особи однини претериту індикативу претерито-презентного дієслова *kunnan* "знати";

в) семифонемні – гот. *armands* – форма називного відмінка однини дієприкметника I, чоловічого роду *armands* "той, хто милосердствує" від слабкого дієслова III класу *arman* – "зжалитися";

г) восьмифонемні – гот. *galaubeinai* – форма давального відмінка однини іменника *galaubeins* "віра";

д) дев'ятифонемні – гот. *habandans* - форма називного і знахідного відмінків множини дієприкметника I, чоловічого роду *habands* "той, хто має" від слабкого дієслова III класу *haban* "мати".

Кількість зареєстрованих словоформ, довжиною від 1 до 2 та від 13 до 19 фонем, у десятки разів менша і налічує 278 словоформ, що становить 2,9% від усієї кількості словоформ, напр.:

а) однофонемні – гот. *ei* /i/ – відносна частка, сполучник "щоб, що, нехай";

б) двофонемні – гот. *in* – прийменник, що керує знахідним, давальним і родовим відмінками "в, на, заради, через, до";

в) тринадцятифонемні – гот. *gaswiltandans* – форма називного відмінка множини дієприкметника I, чоловічого роду *gaswiltandans* "ті, хто помирають" від сильного дієслова III класу *gaswiltan* "померти";

г) чотирнадцятифонемні – гот. *sildaleikidedun* – форма 3 особи множини претериту індикативу слабкого дієслова I класу *sildaleikjan* "дивуватися, чудуватися";

д) п'ятнадцятифонемні – гот. *ufarfulljandans* – форма називного відмінка множини дієприкметника I, чоловічого роду *ufarfulljandans* "ті, хто переповнюють, досягають успіху" від слабкого дієслова I класу *ufarfulljan* "переповнювати, досягати успіху";

е) шістнадцятифонемні – гот. *tiþanakumbidedun* – форма 3-ої особи множини претериту індикативу слабкого дієслова I класу *tiþanakumbjan* "разом лежати за столом";

ж) сімнадцятифонемні – гот. *ufarhimirakundans* – форма називного відмінка множини прикметника чоловічого роду слабкої відміни *ufarhimirakundans* "небесні";

з) дев'ятнадцятифонемні – гот. *gahþanmiþsandidedun* – форма 1 особи множини претериту індикативу слабкого дієслова I класу *miþsandjan* "посилати разом з".

Середня довжина словоформ у готських текстах, що становить 7,42 фонем,

обчислювалася за допомогою формули $\bar{x} = \frac{\sum x_i n_i}{\sum n_i}$ Валентини Ісидорівни Перебийніс, що відображена на слайді.

При обчисленні середньої довжини словоформи встановлено межі коливання як середньої, так і абсолютної довжини за формулою середнього

квадратичного відхилення, що відображена на слайді: $\sigma = \sqrt{\frac{\sum (x_i - \bar{x})^2 n_i}{\sum n_i}}$, яке становить 2,35.

Достовірність отриманих результатів перевірялася через встановлення міри коливання середньої довжини словоформи у готських манускриптах, яка

обчислювалася за формулою $\sigma_{\bar{x}} = \frac{\sigma}{\sqrt{\sum \Pi_i}}$, що відображена на слайді і становить 0,02 фонем.

Відносна погрішність (неточність, похибка) дослідження розраховувалася за формулою $\varepsilon = \frac{K\sigma_{\bar{x}}}{\bar{x}}$, що відображена на слайді, і становить 0,005.

У відсотках точність статистичних характеристик становить 99,5%.

Найбільша кількість КФ зареєстрована у словоформах довжиною в 11, 12, 10, 9 і 13 фонем: 96, 91, 81, 77 і 71 канонічна форми відповідно (64% від усієї кількості КФ). Другу за чисельністю моделей групу утворюють КФ словоформ довжиною у 8, 14, 7 і 6 фонем: 57, 44, 41 і 33 канонічні форми відповідно (26,7% від усієї кількості КФ). Третя група КФ представлена моделями словоформ довжиною у 5, 15 і 4 фонем; 19, 17 і 11 канонічних форм відповідно (7,2% від усієї кількості КФ). Малочисельну групу КФ складають моделі словоформ довжиною у 16, 3, 17 і 2 фонем: 6, 5, 3 і 2 канонічні форми відповідно (2,4% від усієї кількості КФ).

Моделювальна сила кожної окремої КФ представлена частотою використання словоформ, що побудовані за її моделлю. Моделювальна сила кожної КФ не однакова: у корпусі досліджуваних комбінаторних моделей зареєстровано **КФ 233 SVC**, **КФ 232 VC**, **КФ 2 CV** і т. д. з найвищою частотою використання – 9588, 5948 і 5227 словоформ відповідно, і є КФ, що представлені одиничними прикладами, напр., **КФ 13 CVCVCVCVCVV**, **КФ 435 VCCCVCCCVCC**, **КФ 629 CCVCCVCCVCC**.

Ядро системи канонічних форм (František Daneš, Josef Vachek) складають 24 моделі, які представляють 50660 готських словоформ.

До основної системи разом із її ядром (24 КФ) входить ще 47 КФ, разом 71 канонічна форма, що становить 10.823% від усього інвентарю встановлених нами КФ. Уся система КФ моделює 60812 слововживань, що складає 90,14% від усієї встановленої частоти зареєстрованих словоформ.

Решта 585 канонічних форм моделюють 6652 слововживання, які належать до периферії комбінаторних моделей словоформ готської мови.

Продуктивність словоформ готської мови залежить від кількості фонем у словоформі. Зі збільшенням довжини словоформи в фонемах зменшується кількість реалізованих словоформ. Словоформ довжиною від одинадцяти до п'ятнадцяти фонем значно менше, а шістнадцяти-, сімнадцяти- та дев'ятнадцятифонемні словоформи представлені одиничними прикладами. Для цієї групи словоформ збільшення кількості фонем, що входять до їх структури, обернено пропорціональне частоті їх використання у готських текстах. Другим чинником, від якого залежить моделювальна сила канонічної форми, є наявність у її структурі сполучень голосних і сполучень приголосних фонем: трифонемні сполуки голосних і / або три-, чотири-, п'ятифонемні сполуки приголосних фонем різко зменшують моделювальну силу канонічної форми.

Система готської мови віддає перевагу прикритим закритим (CVC) і прикритим відкритим складам (CV), що підтверджується їх високою частотою у досліджуваному матеріалі. Неприкриті закриті склади (VC) характерні для службових частин мови (часток, прийменників і сполучників) і для займенників, які були успадковані зі спільноіндоєвропейської мови. Неприкриті відкриті склади реалізовані в ініціальній позиції словоформ. Частота таких словоформ є низькою, оскільки такий тип складу, не притаманний спільноіндоєвропейській прамові, не був характерним і для спільногерманської мови, і не отримав значної функціональної підтримки в готській.

Послідовна реалізація голосних і приголосних фонем не супроводжувалася ні артикуляційними, ні перцептивними труднощами, оскільки фонемна комбінаторика у таких словоформах не мала обмежень. Внутрішня конфігурація кінем, що є стандартними для мови блоками первинних фонологічних одиниць, не обмежувала послідовну сполучуваність приголосних і голосних фонем. Частота словоформ з послідовною реалізацією приголосних і голосних фонем становить 53,79% усієї сумарної частоти зареєстрованих у готських манускриптах словоформ. Така комбінаторика фонем виявлена у 2329 із 9443 словоформ зі встановлених 656 канонічних форм. Результати аналізу фонемної структури словоформ свідчать про те, що макросистема готської мови віддає перевагу одним структурним моделям над іншими.

Встановлено 33 двофонемні ініціальні, 75 фінальних і 48 трифонемних фінальних консонантних груп. Текстова частота словоформ, що містять ці консонантні групи у готських рукописах, становить 5038, 5571 та 1315 слововживань, які моделюються 13, 141 та 138 канонічними формами. Три фонемні: /h^w, z, j/ взагалі не беруть участі в комбінаториці двофонемних ініціальних та чотири фонемні /p, h^w, w, j/ – у трифонемних консонантних групах. У формуванні чотирифонемних фінальних консонантних груп беруть участь лише вісім фонем. Комбінаторика приголосних фонем в ініціальних і фінальних консонантних групах підпорядкована принципу сонорної ієрархії зі зростанням в ініціальній позиції та спадом – у фінальній позиції.

Сполучуваність фонем на рівні первинних фонологічних одиниць регулюється і залежить від внутрішньофонемної конфігурації кінем у внутрішній структурі кожної фонемі, і від міжфонемної комбінаторики, в першу чергу, модальних, потім – локальних кінем. Фонемна система готської мови не допускає переобтяження консонантних груп маркованими кінемами.

Сполучуваність голосних фонем у вокалічних групах демонструє набагато меншу комбінаторику порівняно з приголосними фонемами. Зареєстровано 6 ініціальних, 18 фінальних та 26 медіальних двофонемних вокалічних груп. Кількість словоформ, що містять вокалічні групи в ініціальній, медіальній та фінальній позиціях становить 257, вони моделюються 120 канонічними формами. Текстова частота цих словоформ – 1977 слововживань. Ініціальні вокалічні групи реалізовані лише в словоформах негерманського походження, що позначають церковні терміни та власні назви, які були запозичені перекладачами шляхом транскрипції з давньогрецького оригіналу Біблії.

Комбінаторика фінальних вокалічних груп зумовлена морфологічною системою мови, реалізація медіальних вокалічних груп зумовлена і морфологічною, і історично морфосинтаксичною системами готської мови.

Дякую за увагу!

2.2. Запитання до дисертанта Парка С. та відповіді на них.

К.філол. н., ст. викл. Машкіна О. М. У мене до Вас два запитання. Перше запитання стосується характеру артикуляційних та перцептивних труднощів у реалізації послідовностей голосних і приголосних фонем. Чи можете Ви пояснити методику, за якою визначалася відсутність саме перцептивних перешкод у такій реалізації?

Парк С. Дякую за запитання. Представлена робота виконана в рамках структурної фонології із застосуванням положень кінемної теорії, відповідно до якої кінема – найменша артикуляційна одиниця, з одного боку, і найменша перцептивна одиниця, – з іншого, а фонема розглядається як стандартний для даної мови блок кінем. Субстанція фонемі пов'язана зі звуком, служить його реалізації та ідентифікації; але в той же час це не лише звук, а квант діяльності, спрямованої на творення та сприйняття звука. Вихідний і кінцевий пункт цієї діяльності – мозок, тому реалізується вона в нервових імпульсах, що посилаються до артикуляційного апарату й від слухового апарату, активізуючи діяльність м'язів при звукотворенні; при звукосприйнятті (перцепції) нервові імпульси реконструюються в органах слуху.

Канонічним типом фонемної структури індоєвропейського кореня була односкладова морфема CVC та VC. Корінь разом із фонемою суфіксу ставав двоскладовою основою з фонемною структурою CV-CV. Неприкриті відкриті склади реалізовані в ініціальной позиції словоформ. Частота таких словоформ є низькою, оскільки такий тип складу, непритаманний спільноіндоєвропейській прамові, не був характерним і для спільногерманської мови, і не отримав значної функціональної підтримки в готській мові.

Щодо другого запитання, то методично це відбувалося за допомогою фонологічної процедури виявлення послідовної реалізації голосних і приголосних фонем у неприкритих закритих складах і приголосних у прикритих відкритих складах, в результаті якої не було зафіксовано ні артикуляційних, ні перцептивних труднощів, оскільки фонемна комбінаторика у таких словоформах не мала обмежень. Внутрішня конфігурація кінем, що є стандартними для мови блоками первинних фонологічних одиниць, не обмежувала послідовну сполучуваність приголосних і голосних фонем. У таких неускладнених фонемних контекстах економилися вимовні зусилля (Андре Мартіне).

К. філол. н., доц. Позніхіренко Ю. І. У Вашій презентації Ви представили консонантні групи, а чи зареєстровані у Вашій вибірці вокалічні групи? Чи є у готській мові дифтонги? У яких частинах мови вони вживаються?

Парк С. Дякую за запитання. Сполучуваність голосних фонем у вокалічні групи в індоєвропейських, давніх і сучасних германських мовах взагалі і в готській зокрема є явищем нехарактерним, нетиповим і рідкісним. Функція голосної фонемі – бути складоносієм, тобто вершиною складу. Канонічним типом складу у давніх і сучасних германських мовах є склад прикритий закритий. Реалізація послідовностей голосних фонем у словоформах готських манускриптів зареєстрована переважно у фінальній позиції і підтримується функціонально морфологічною системою. Ініціальні вокалічні групи зареєстровані у невеликій кількості словоформ негерманського походження, що позначають церковні терміни, імена біблійних персонажів, назв народностей і географічних назв, які були запозичені перекладачами шляхом транскрипції з давньогрецького оригіналу Біблії, так званого "*Greek Vorlage*".

У дослідженні нами зареєстровано 66, що містять шість ініціальних двофонемних вокалічних груп. напр.,

- 1) *Iesus* /iesus/ – "Ісус";
- 2) *Iakob* /iakob/ – "Яков";
- 3) *Iairusalem* /iɛrusalem/ – "Єрусалим";
- 4) *Iaurdanu* /iɔrdanu/ – "річка Йордан";
- 5) *Iudaialand* /iudealand/ – "Іудея";
- 6) *aiwlaugja* /eulaugja/ – "милість, благодійність, дар".

У ході аналізу було виявлено дві ініціальні трифонемні вокалічні групи, що представлені поодинокими словоформами у тексті Готської Біблії, напр.,

- 1) /iail/ – *Iaeirus* – "Яір – ім'я правителя синагоги";
- 2) /ioa/ – *Ioanan* – "Йоханан – власне ім'я з книги Неемії Старого Заповіту".

Під час проведення дистрибутивного аналізу фонем зареєстровано 18 двофонемних та одна трифонемна фінальна вокалічна група:

- 1) /ui/, напр., гот. *þuei* – форма наз. відм. одн. відн. займ. "ти, хто";
- 2) /oel/, напр., гот. *ailoe* – вигук "Боже мій!";
- 3) /ua/, напр., гот. *Iesua* – форма дав. відм. одн. ч. р. вл. назви *Iesus* "Ісус";
- 4) /iil/, напр., гот. *þizeiei* – форма род. відм. мн. ч. р. відн. займ. *saei* "той, хто; той, котрий; котрий";
- 5) /iol/, напр., гот. *gazaufwlakio* – форма дав. відм. одн. ч. р. ім. *gazaufwlakio* "скарбниця".

Зареєстровано також одну трифонемну фінальну вокалічну групу /iáiu/, що представлена однією словоформою у тексті Готської Біблії: гот. *siaiu* – форма 3 особи одн. през. опт. непр. дієсл. *wisan*, до якої приєднується енклітична частка *-i* "бути, існувати".

Що стосується дифтонгів, то у фонематичній системі готської мови було три дифтонги: /ai/, /au/, /iu/. Реалізація дифтонгів не залежала від частини мови, напр., *afaikan* – "заперечувати"; *ainshun* – "ніякий"; *aiþei* – "мати"; *auknan* – "збільшуватися"; *auþida* – "пустеля"; *audags* – "блаженний"; *diups* – "глибокий"; *driusan* – "падати"; *iurapro* – "зверху".

К. філол. н., доц. Стефанова Н. О. У мене до Вас запитання стосовно поняття фонемної структури словоформ готської мови. Скажіть, будь ласка, на Вашу думку, фонемна структура має якусь певну модель? Це модель чи, можливо, конструкт? Модель має певну побудову, тобто є конструктом? Це перше запитання. Друге запитання стосується морфологічного типу готської мови, яка є мертвою мовою. На Вашу думку, на словоформи якої з германської групи мов за типологічною близькістю емпірично схожими є досліджувані готські словоформи?

Парк С. Дякую за запитання. Під моделлю в нашому дослідженні розуміємо абстрактну схему відображення фонемної комбінаторики в словоформах готської мови. Фонемна структура словоформи – це модель, конструкт, канонічна форма, що представлена комбінаторикою приголосних і голосних фонем.

Що стосується другого запитання, то словоформи готської мови, що аналізувалися, за своєю фонемною та морфемною структурою (а відтак, і за морфологічним типом), а також за синтаксичними функціями є емпірично схожими на словоформи німецької та нідерландської мов.

К. філол. н., доц. Балабан О. О. Як я зрозуміла з Вашої доповіді, Ви базували своє дослідження на кінемній теорії? У чому суть цієї теорії та якою мірою Ви спиралися на її положення? Існують й інші теорії у фонології. І у зв'язку з цим, уточніть, будь ласка, що Ви розумієте під терміном “кінема”?

Парк С. Дякую за запитання. Дійсно, кінемна теорія надає можливість визначити поняття фонем, яке неоднаково розуміли представники різних фонетичних і фонологічних шкіл: фонема як ментальна або психологічна реальність (Іван Олександрович Бодуен де Куртене, Едвард Сепір); фонема як фізична реальність (Леонард Блумфільд, Morris Swadesh); фонема як абстрактна фіктивна одиниця (William Freeman Twaddell); фонема як звукотип у представників Ленінградської – Санкт-Петербурзької фонетичної школи (Лев Володимирович Щерба, Лев Рафаїлович Зіндер, Маргарита Іванівна Матусевич, Лія Василівна Бондарко, Людмила Олексіївна Вербицька, Мірра Веніамінівна Гордіна, Ніна Іванівна Тоцька, Равіль Рухулбаянович Каспранський, Олена Іванівна Стеріополо; фонема як найкоротша звукова одиниця, що слугує для розрізнення звукової оболонки слів і словоформ у представників Московської фонологічної школи (Микола Феофанович Яковлев, Петро Савич Кузнецов, Олександр Олександрович Реформатський, Рубен Іванович Аванесов, Михайло Вікторович Панов; фонема як найкоротша фонологічна одиниця мови і фонема як сукупність ознак (Йосеф Вахек, Микола Сергійович Трубецької, Вілем Матезіус) та ін.; пучок розрізнявальних ознак (Роман Якобсон). Пізніше теорію розрізнявальних ознак Р. Й. Якобсона було доповнено працями Ноама Хомського та Морріса Халле, Майкла Кенстоуича та Пітера Ладефогета. З другої половини ХХ ст. генеративно-трансформаційна теорія фонології стала панівною у фонетико-фонологічних студіях на Американському континенті.

Представлена робота виконана в рамках структурної фонології із застосуванням положень кінемної теорії, відповідно до якої кінема – найменша артикуляційна одиниця, з одного боку, і найменша перцептивна одиниця, – з іншого, а фонема розглядається як стандартний для даної мови блок кінем.

У комбінаториці кінем розрізняють два її види: комбінаторику внутрішньофонемну і комбінаторику міжфонемну, послідовно реалізовану в часі. Будь-яка голосна чи приголосна фонема може бути описана як пучок кінем. Комбінаторика міжфонемна визначає можливість послідовної реалізації фонем у морфемі та словоформі. Правила першої і другої є специфічними для кожної окремої мови і є ключем для розкриття механізму сполучуваності, обмеженої сполучуваності та несполучуваності фонем.

К. військ. н., доц. Качанов В. І. Виходячи з Вашої доповіді, ми побачили наукову новизну і теоретичне значення Вашої дисертаційної роботи. А в чому полягає практичне її значення?

Парк С. Дякую за запитання. Практичне значення результатів нашого дослідження полягає в можливості їхнього застосування в укладанні словника граматичних форм готської мови, у дослідженнях з діахронічної та синхронічної фонології германських, генетично- і віддаленоспоріднених індоєвропейських та інших мов, що належать до різних граматичних типів. Матеріали і результати проведеного дослідження можуть бути використані у викладанні таких навчальних дисциплін, як "Порівняльно-історичне мовознавство", "Вступ до германської філології", "Теоретична фонетика англійської / німецької / нідерландської мови", "Історія англійської / німецької / нідерландської мови", "Порівняльна граматики германських мов", "Готська мова".

Д. філол. н., доц. Леміш Н. Є. Поясніть, будь ласка, як здійснювалася вибірка словоформ і до якого типу вибірки належить алгоритм Вашого вибору матеріалу дослідження?. У Вас зареєстрована дуже велика кількість слововживань – 67464. Чи це була механічна вибірка, чи, може, Ви використовували якесь конкретне програмне автоматизоване забезпечення?

Парк С. Дякую за запитання. Фактичний матеріал дисертації становлять 9443 словоформи готської мови, частота яких у готських рукописах становить **67464** слововживання, відібраних шляхом механічної вибірки із реєстру готських словоформ у Tollenaere, F. de, & Jones, R. (1976). *Word-Indices and Word-Lists to the Gothic Bible and Minor Fragments*. Leiden: E.J. Brill.

Із цього реєстру ми виписували кожен словоформу, встановлювали її фонемну структуру у вигляді канонічної форми, використовуючи символи **C** для приголосних і **V** для голосних фонем. Усі зареєстровані словоформи були розподілені по канонічних формах. Після цього ми обчислили частоту кожної канонічної форми. Не реєструвалися фрагменти словоформ; словоформи з пропусками; літери, що позначають числа; а також словоформи зі вставками окремих літер.

Таким чином, нами було зареєстровано 9443 словоформи, які моделюються 656-ма канонічними формами. Також ми підраховали частоту всіх словоформ, що дорівнює 67464 слововживань. Крім того, ми також обчислили кількість словоформ у кожній КФ.

Головуюча: Чи є ще запитання до здобувача? (Немає). Дякуємо за відповіді.

3. ВИСТУПИЛИ:

Головуюча на засіданні д. філол. наук, проф. Толчєєва Т.С. зачитала висновок наукового керівника – д. філол. наук, проф. Стеріополо О. І.

Дисертація Парка Сіина “Фонемна структура словоформ у готській мові: моделі побудови” є оригінальним самостійним дослідженням, що продовжує наукові традиції вітчизняної та Празької школи структурної фонології та викликає науковий інтерес у мовознавців-германістів, фахівців із загального, порівняльного і типологічного мовознавства.

Дисертант запропонував свій аспект дослідження, який полягає у застосуванні положень кінемної теорії в аналізі фонемної структури словоформ готської мови, еволюційна лінія розвитку якої обірвалася у VIII ст. і яка доступна лінгвістам лише в одному синхронному зрізі IV-VI ст. н.е.

Опрацювання 9443 словоформ із текстовою частотою у 67464 слововживань, що становлять аналізований корпус, має вагоме наукове значення для лінгвістичних студій давніх і сучасних германських мов і як найдавніша та найближча у часі до спільногерманської мови писемна пам'ятка, і як документ цивілізаційного вибору готського та інших германських етносів в період формування ранньосередньовічних королівств на європейських теренах.

Основний науковий результат виконаної роботи полягає у встановленні інвентарю (656) комбінаторних моделей побудови словоформ, що використовується системою готської мови менше, ніж на один відсоток (0,0625%) від теоретично можливого конструктивного потенціалу (1048574 моделей); у визначенні функціонального навантаження кожної моделі в побудові словоформ та виявленні міжфонемної комбінаторики приголосних і голосних фонем у різних позиціях; у систематизації комбінаторних моделей консонантних і вокалічних груп у фонемній структурі словоформ.

До вагомих наукових результатів у методологічному аспекті є залучення положень кінемної теорії у розкритті механізму міжфонемної комбінаторики кінем, що уможливають сполучуваність (контрастні сполучення кінем), обмежену сполучуваність (гомогенні сполучення кінем) та несполучуваність (заборона на сполучуваність кінем) фонем у межах словоформ.

Новим досягненням у теоретичному аспекті є застосування методів статистичного аналізу для обчислення середньої довжини словоформи (7,40-7,44 фонем), меж коливання як середньої, так і абсолютної довжини за формулою середнього квадратичного відхилення (2,35), відносної похибки дослідження (0,5%).

Одержані результати кількісного, статистичного та дистрибутивного аналізу дозволили аспіранту виявити комбінаторні моделі словоформ, що складають ядро системи (24 канонічні форми), ще 47 КФ, що разом із ядром утворюють основну систему, які разом (71 КФ = 10% всього інвентарю канонічних форм) моделюють 60812 із 67464, тобто понад 90% слововживань. Решта 585 (90% усього інвентарю комбінаторних моделей) канонічних форм становлять мовну периферію та виступають моделями 6652 (9,86%) слововживань. Периферійними КФ є всі комбінаторні моделі словоформ довжиною від дванадцяти до дев'ятнадцяти фонем. Чинниками, від яких залежить продуктивність комбінаторних моделей словоформ, є їх довжина у фонемах та реалізація в їх структурі фонемних послідовностей, що утворюють вокалічні та консонантні групи.

У дисертації хід кількісних та статистичних обчислень представлений у вигляді формул та таблиць, дані дистрибутивного аналізу візуалізовані в таблицях комбінаторики фонем у порядку зменшення частоти їх використання мовною системою, що надає результатам точності та вірогідності.

Висновки дисертації повністю відбивають отримані результати дослідження. Дотриманими є такі атрибути дисертації, як актуальність, наукова новизна, методологія, що є доказом обґрунтованості концепції дисертаційного дослідження. Відповідність результатів роботи зі спеціальності 035 Філологія підтверджена репрезентативністю матеріалу та розробленою методикою для його аналізу.

Одержані результати дають підстави стверджувати, що дисертаційна робота є внеском у теорію фонології, практичне значення якої полягає в можливості їхнього застосування в дослідженнях з діахронічної та синхронічної фонології германських, близько- і віддаленоспоріднених індоєвропейських мов. Матеріали і результати проведеного дослідження можуть бути використані у викладанні таких навчальних дисциплін: "Вступ до германської філології", "Теоретична фонетика англійської/німецької мови", "Історія англійської / німецької мови", "Порівняльна граматики германських мов", "Готська мова", "Порівняльно-історичне мовознавство".

Теоретичні й практичні результати дисертаційного дослідження Парка Сіина апробовано в достатній кількості публікацій у наукових фахових виданнях України, в періодичному виданні іншої держави, у фаховому періодичному журналі іншої держави, що індексується у наукометричній базі Clarivate Analytics – Emerging Sources Citation Index – Web of Science Core Collection, тезах доповідей наукових конференцій різних рівнів.

Дисертація Парка Сіина "Фонемна структура словоформ у готській мові: моделі побудови" є завершеною науковою працею, що відповідає вимогам п. 9-18 "Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167", і може бути подана для проведення процедури рецензування.

ВИСНОВОК

рецензентів доктора філологічних наук, доцента Леміш Наталії Євгенівни
кандидата філологічних наук, доцента Стефанової Наталії Олександрівни

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення

результатів дисертації Парка Сіина на тему

“Фонемна структура словоформ у готській мові: моделі побудови”,

призначених рішенням вченої ради НПУ імені М.П. Драгоманова

від 31 серпня 2020 р. (Витяг з протоколу № 1)

для проведення попередньої експертизи дисертації,

поданої на здобуття ступеня вищої освіти

доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія

Дисертація присвячена вивченню моделей побудови фонологічної структури словоформ готської мови. Традиційно опис готської фонологічної системи здійснюється на основі давніх манускриптів з урахуванням орфографічних девіантів у деяких рукописах і через зіставлення останніх з транслітерацією готських власних імен в античних авторів (М. Гухман, К. Falluomini, J. W. Marchand, M. Snædal). Водночас вивчення участі елементів фонологічної системи в побудові словоформ готської мови, що є обов'язковим критерієм для функціональної характеристики системи фонем і системи фонематичних опозицій, становить нагальну проблему не лише для цієї мови, а й для всіх мов германської групи.

Рецензована дисертація, ґрунтуючись на положенні про системний характер мовних одиниць на фонологічному рівні, виконана в межах структурної фонології із застосуванням постулатів кінемної теорії. Такий підхід уможливив визначення канонічного типу фонемної структури словоформ готської мови з подальшим встановленням їх комбінаторних моделей та обчисленням продуктивності кожної з них.

Актуальність теми дисертаційної роботи зумовлена її зорієнтованістю на вивчення фонемної структури словоформ готської мови як одного з найважливіших завдань сегментної фонології, яке донині не підлягало детальному вивченню, а отже, потребує подальшої розробки.

Ґрунтуючись на системному підході до аналізу об'єкта дослідження, в дисертації Парка Сіина розроблено комплексну методику фонологічного дослідження, що включає застосування *прийомів структурного методу*, зокрема *дистрибутивного аналізу* – для виявлення комбінаторних типів сполук голосних і приголосних фонем в ініціальній і фінальній позиціях словоформи, встановлення фонемних моделей цих сполук, визначення їхньої частоти в готських манускриптах і виявлення закономірностей у їх побудові; *кількісно-якісного аналізу з елементами статистичного методу* – для обчислення зареєстрованих словоформ, частоти їх використання, підрахунку комбінаторних моделей, що складають ядро і периферію. З метою верифікації отриманих у роботі результатів і обчислення репрезентативності вибірки матеріалу було застосовано відповідні формули В. І. Перебийніс.

Дослідження моделей побудови фонемної структури словоформ готської мови здійснювалося на матеріалі манускриптів (базовим з яких є текст Готської Біблії, найближчий у часі до спільногерманської мовної єдності), з яких шляхом механічної вибірки було вилучено словоформи для аналізу, що розподілялися по довжині у фонемах (від 1 до 19 фонем).

Фактичний матеріал дисертації репрезентовано реєстром вибірки з 9443 словоформ, частота використання яких у досліджуваних текстах становить 67464 слововживання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в роботі вперше *встановлено* вісімнадцять груп словоформ, кожна з яких представлена словоформами певної довжини (середня довжина словоформ у готських манускриптах становить 7,40 – 7,44 фонем); *обчислено* найуживаніші словоформи у п'ять, шість, сім, вісім і дев'ять фонем, кількість яких становить 72, 5% (6849) від загальної кількості усіх словоформ (9443); *визначено інвентар* комбінаторних моделей (656 канонічних форм (КФ), за якими побудовані всі словоформи досліджуваного реєстру одиниць) і *моделювальну силу* КФ (71 КФ (90 % усіх слововживань), довжиною від однієї до восьми фонем, що входить до ядра системи і основної системи, і 585 КФ (10 %) – до мовної периферії); *встановлено* кількість КФ, що моделюють словоформи різної довжини (найбільша кількість зареєстрована у словоформах, довжиною 11, 12, 10, 9 і 14 фонем, що становить 64% від загальної кількості КФ).

Здійснено дистрибутивний аналіз фонем у 7114 словоформах (75,34 % від загальної кількості усіх словоформ), що дозволило виявити в їх структурі ініціальні та фінальні консонантні та ініціальні, фінальні й медіальні вокалічні групи, комбінаторика яких залежить і від позиції, яку вони займають у словоформі, і від конфігурації внутрішньофонемної синтагматики кінем.

Теоретичне значення дисертації пов'язане з тим, що отримані в ній результати є внеском у розвиток теоретичної фонології готської мови, на базі яких сформульовано нові її положення, які *доводять*, що: 1) система готської мови надає перевагу прикритим закритим (CVC) і прикритим відкритим складам (CV), що підтверджено їхньою високою частотою в досліджуваному матеріалі. Неприкриті закриті склади (VC) характерні для службових частин мови (часток, прийменників і сполучників) і для займенників, які були успадковані зі спільноіндоевропейської та спільногерманської мов; 2) сполучуваність фонем у словоформах готської мови на рівні первинних фонологічних одиниць регулюється і залежить від внутрішньофонемної конфігурації кінем у внутрішній структурі кожної фонемі, а також від міжфонемної комбінаторики модальних і локальних кінем. Фонемна система готської мови не допускає переобтяження консонантних груп маркованими кінемами.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їхнього використання у курсах “Загальне мовознавство”, “Історія англійської мови”, “Вступ до германської філології”.

Писемна зафіксованість готської мови як найдавнішої з германських мов надає унікальний матеріал для вивчення цілого комплексу історико-лінгвістичних дисциплін у германському мовному континуумі.

Близькість готської мови до спільногерманської основи дозволяє реконструювати прагерманські форми та простежити їхні зміни в пізнішому розвитку в різних ареалах. Відтак, результати дослідження і фактичний матеріал дисертаційної праці можуть бути використані як доповнення до етимологічних словників германських мов.

Обґрунтованість і достовірність основних положень і висновків дисертації забезпечено критичним аналізом достатньої кількості використаних джерел (загальний обсяг – 323 позиції, з яких 179 іноземними мовами), коректним застосуванням методів і прийомів аналізу, за допомогою яких опрацьовано належний обсяг фактичного матеріалу, а також численністю таблиць (13), представлених у тексті дисертації, та 2 таблиць у додатках (розташованих на 30 сторінках).

Результати дослідження повною мірою відображені в 11 публікаціях дисертанта, з яких: 5 надруковано у наукових фахових виданнях України, 1 – в періодичному виданні іншої держави, 1 – в науковому виданні, що індексується в наукометричній базі Clarivate Analytics – Emerging Sources Citation Index – **Web of Science Core Collection**, а також у матеріалах 4 доповідей на наукових конференціях різних рівнів.

Дисертація Парка Сіина “Фонемна структура словоформ у готській мові: моделі побудови” є цілісним завершеним дослідженням, яке відповідає вимогам “Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії”, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167, і може бути подане до розгляду в разовій спеціалізованій ученій раді.

Головуюча на засіданні фахового семінару д. філол. н., проф. Толчеєва Т. С. підсумувала, що обидва рецензенти були одностайні в позитивній оцінці дисертації Парка С., її відповідності “Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії”, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167.

УХВАЛИЛИ: Наукову доповідь Парка С., у якій висвітлено основні наукові результати дисертаційної роботи, взяти до уваги.

4. Прийняти такі **ВИСНОВКИ** щодо дисертаційної роботи Парка Сіина на тему “Фонемна структура словоформ у готській мові: моделі побудови”. Тему дисертаційної роботи затверджено на засіданні вченої ради Київського національного лінгвістичного університету (протокол № 3 від 23 вересня 2019 року). Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Київського національного лінгвістичного університету в рамках наукової теми кафедри германської і фіно-угорської філології імені проф. Г. Г. Почепцова “Комунікативно-когнітивний та соціокультурний аспекти функціонування системи мовних одиниць германських і фіно-угорських мов у синхронії і діахронії”.

4.1. Актуальність теми дисертаційної роботи полягає в її зорієнтованості на вивчення фонемної структури словоформ готської мови, писемна спадщина якої є найближчою у часі до спільногерманської мовної єдності, а готська мова успадкувала риси, притаманні спільноіндоєвропейській та спільногерманській мовам, що у процесі своєї еволюції пройшли шлях від типу кореневого ізолятивного через стадію аглютинації до флективного граматичного типу.

Актуальність теми дисертації підсилюється ще й необхідністю застосування положень кінемної теорії для аналізу внутрішньфонемної та міжфонемної комбінаторики первинних фонологічних одиниць, що розкривають механізм сполучуваності, обмеженої сполучуваності та несполучуваності фонем у межах словоформ саме готської мови як однієї з германської групи мов.

4.2. Предметом дослідження є фонемна структура словоформ готської мови та моделі її побудови.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у роботі в рамках *кінемної теорії* здійснено комплексний системний аналіз фонемної структури словоформ готської мови. Система готської мови накладає обмеження на таку зовнішню структурну характеристику словоформ, як їх довжина у фонемах. Уперше *встановлено* вісімнадцять груп словоформ, кожна з яких представлена словоформами певної довжини. П'ять груп словоформ, довжиною у п'ять, шість, сім, вісім і дев'ять фонем, мають незначні розбіжності у своїй кількості і є найчисельнішими: з усіх зареєстрованих словоформ їхня кількість складає 6849, що становить 72,5% від загальної кількості (9443) усіх словоформ. 9165 словоформ готської мови, довжиною від трьох до дванадцяти фонем, становлять понад 97% усього корпусу зареєстрованих нами словоформ. Кількість зареєстрованих словоформ, довжиною від однієї до двох та від 13 до 19 фонем, у десятки разів менша і налічує 278 словоформ, що становить 2,9% від усієї їх кількості. Уперше *обчислено* середню довжину словоформи у готських манускриптах, що становить 7,40 – 7,44 фонем.

Уперше *виявлено*, що ініціальну позицію у готських словоформах займають усі 19 приголосних та 8 голосних фонем, а фінальну позицію займають усі голосні та приголосні фонем за винятком фонем /j/.

Уперше *укладено* інвентар комбінаторних моделей: 656 канонічних словоформ готської мови; *встановлено частоту* використання канонічних форм системою готської мови. До ядра системи і до основної системи входить 71 канонічна форма, довжиною від однієї до восьми фонем, що моделюють понад 90% усіх слововживань. Решта 585 КФ належать до мовної периферії. Частота їх використання у готській мові становить менше 10%.

Уперше *визначено* реалізацію конструктивного потенціалу системи фонем готської мови для побудови словоформ різних довжин. У готських словоформах, довжиною від однієї до шести фонем, мовна система використовує 50% теоретично можливих словоформ в одно- і двохфонемних, 62,5% у трифонемних, 68,8% у чотирифонемних, 59% у п'ятифонемних і 51,5% у шестифонемних. Відсоток використання теоретично можливих словоформ зі збільшенням їх довжини від семи фонем до дев'ятнадцяти зменшується.

Встановлено кількість КФ, що моделюють словоформи різних довжин. Найбільша кількість КФ зареєстрована у словоформах, довжиною в 11, 12, 10, 9 і 13 фонем: 96, 91, 81, 77 і 71 канонічна форми відповідно (64% від усієї кількості КФ). Другу за чисельністю моделей групу утворюють КФ словоформ, довжиною у 8, 14, 7 і 6 фонем: 57, 44, 41 і 33 канонічні форми відповідно (26,7% від усієї кількості КФ). Третя група КФ представлена моделями словоформ, довжиною у 5, 15 і 4 фонеми; 19, 17 і 11 канонічних форм відповідно (7,2% від усієї кількості КФ). Зі збільшенням довжини словоформи у фонемах ймовірність її реалізації знижується. Відсоток використання системою готської мови комбінаторних моделей фонемної структури надзвичайно малий і становить 0,0625% від теоретично можливої кількості.

Підтверджено припущення про те, що продуктивність словоформ готської мови залежить від кількості фонем у словоформі.

Уперше *доведено*, що система готської мови віддає перевагу прикритим закритим (CVC) і прикритим відкритим складам (CV), що підтверджується їх високою частотою у досліджуваному корпусі. Неприкріті закриті склади (VC) характерні для службових частин мови (часток, прийменників і сполучників) і для займенників, які були успадковані зі спільноіндоєвропейської та спільногерманської мов.

У результаті дистрибутивного аналізу *встановлено* 33 двофонемні ініціальні, 75 фінальних і 48 трифонемних фінальних консонантних груп і, відповідно, 9,14%, 20,78% та 0,7% реалізації від теоретично можливого конструктивного потенціалу. Текстова частота словоформ, що містять ці консонантні групи у готських рукописах, становить відповідно 5038, 5571 та 1315 слововживань, які моделюються 13, 141 та 138 канонічними формами. Три фонemi: /h^w, z, j/ взагалі не беруть участі у комбінаториці двофонемних ініціальних та чотири фонemi /p, h^w, w, j/ – у трифонемних консонантних групах. У формуванні чотирифонемних фінальних консонантних груп беруть участь лише вісім фонем. Комбінаторика приголосних фонем в ініціальних і фінальних консонантних групах підпорядкована принципу сонорної ієрархії зі зростанням в ініціальній позиції та спадом – у фінальній позиції.

Доведено також, що сполучуваність фонем у словоформах готської мови на рівні первинних фонологічних одиниць регулюється і залежить від внутрішньофонемної конфігурації кінем у внутрішній структурі кожної фонemi, і від міжфонемної комбінаторики, в першу чергу, модальних, потім – локальних кінем. Сполучуваність голосних фонем у вокалічних групах демонструє набагато меншу комбінаторику порівняно з приголосними фонемами.

Зареєстровано 6 ініціальних, 18 фінальних та 26 медіальних двофонемних вокалічних груп. Кількість словоформ, що містять вокалічні групи в ініціальній, медіальній та фінальній позиціях становить 257, вони моделюються 120 канонічними формами. Текстова частота цих словоформ – 1977 слововживань. Ініціальні вокалічні групи реалізовані лише у словоформах негерманського походження, що позначають церковні терміни та власні назви, які були запозичені перекладачами шляхом транскрипції з давньогрецького оригіналу Біблії.

Комбінаторика фінальних вокалічних груп зумовлена морфологічною системою мови, реалізація медіальних вокалічних груп зумовлена і морфологічною, і історично морфосинтаксичною системами готської мови.

На захист винесено такі положення, які становлять теоретичне значення дисертації:

1. Система фонем готської мови є результатом складної комбінації і взаємодії факторів, що сягають індоєвропейської доби, а також чинників, які виникли в результаті дивергенції індоєвропейської мовної єдності та стабілізації ознак, покладених в основу спільногерманської мови. Цей тривалий процес відбувався на тлі зміни граматичного типу мови від кореневого ізолятивного через стадію аглютинації до флективного ще в дописемну епоху. Релікти ознак, притаманні першим двом з цих граматичних типів, знайшли підтвердження у готських манускриптах.

2. Під фонемою у дисертації розуміємо стандартний для готської мови блок первинних фонологічних одиниць – кінем, що забезпечує механізм антропофонічної артикуляційно-перцептивної діяльності. Виходячи з цього, словоформу визначаємо як слово в певній граматичній формі та в фонемній оболонці, в якій виражається одне лексичне значення.

3. Фонемна структура словоформ готської мови є відображенням еволюційних морфолого-типологічних процесів, моделі побудови якої вивчалася через дослідження таких її структурних характеристик, як довжина в фонамах, комбінаторика двох класів фонем – голосних та приголосних – в ініціальній, медіальній та фінальній позиціях.

4. Система готської мови накладає обмеження на реалізацію одно- та двофонемних словоформ. Ще більше обмежень мовної системи зафіксовано для словоформ, довжиною від 10 до 19 фонем: зі збільшенням довжини словоформи кількість словоформ скорочується. Продуктивність словоформ готської мови залежить від кількості фонем у словоформі. Зі збільшенням довжини словоформи в фонамах зменшується кількість словоформ.

5. Статистичні характеристики обчислені з певною погрішністю (неточністю), яке у представленій роботі становить 0,5%, і, відповідно, точність статистичних характеристик досягає 99,5%.

6. Встановлено інвентар із 656 комбінаторних моделей словоформ готської мови, що є канонічними формами (КФ) і які представляють фонемну структуру словоформи у вигляді ланцюжка реалізацій голосних (V) та приголосних (C) фонем. Теоретично можлива кількість таких моделей комбінаторики в словоформах готської мови, довжиною від однієї до дев'ятнадцяти фонем, складає понад один мільйон КФ. У представленому дослідженні зареєстровано лише 656 таких моделей, що складає 0,0625% від кількості теоретично можливих моделей.

7. Реалізація комбінаторних моделей фонемної структури словоформ (КФ) готської мови залежить від довжини словоформи у фонамах, від морфемної структури словоформи, від реалізації ініціальних (початкових), медіальних (серединних) та фінальних (кінцевих) сполучень голосних і сполучень

приголосних фонем у межах словоформи, а також і від конфігурації внутрішньофонемної (нелінійної) комбінаторики первинних фонологічних одиниць – кінем, що входять до внутрішньої структури фонем як стандартні, унікальні та притаманні лише конкретній мові блоки кінем. Система фонем і система фонематичних опозицій готської мови не допускають переобтяження вокалічних і консонантних груп маркованими фонемами.

8. Роль кожної канонічної форми у системі мови визначається її моделювальною силою. Найбільшу моделювальну силу мають 24 канонічні форми, довжиною від однієї до одинадцяти фонем. Вони утворюють ядро системи. До основної системи, окрім її ядра, входять ще 47 канонічних форм, які разом моделюють 90% усіх слововживань. Решта 585 канонічних форм утворюють периферію.

9. Система готської мови віддає перевагу прикритим закритим (CVC) і прикритим відкритим складам (CV), що підтверджується їх високою частотою у досліджуваному матеріалі. Неприкриті закриті склади (VC) характерні для службових частин мови (часток, прийменників і сполучників) і для займенників, які були успадковані зі спільноіндоєвропейської мови. Неприкриті відкриті склади реалізовані в ініціальній позиції словоформ. Частота таких словоформ є низькою, оскільки такий тип складу, непритаманний індоєвропейській прамові, не був характерним і для спільногерманської мови і не отримав значної функціональної підтримки в готській мові.

10. Послідовна реалізація голосних і приголосних фонем у неприкритих закритих складах і приголосних у прикритих відкритих складах не супроводжувалася ні артикуляційними, ні перцептивними труднощами, оскільки фонемна комбінаторика у таких словоформах не мала обмежень. Внутрішня конфігурація кінем, що є стандартними для мови блоками первинних фонологічних одиниць, що конституують фонемі, не обмежувала послідовну сполучуваність приголосних і голосних фонем.

11. Аналіз ініціальних вокалічних груп показує жорсткі фонологічні обмеження, що скорочують фонемну сполучуваність голосних фонем у цій позиції, особливо в словах германського походження. Реалізація вокалічних груп у біблійних власних назвах є результатом транскрипції цих імен з давньогрецького оригіналу. Реалізація фінальних вокалічних груп зумовлена морфологічною системою готської мови: іменною, прономінальною та дієслівною парадигмами. Фонемна комбінаторика голосних фонем у медіальних вокалічних групах зумовлена морфологічними і морфосинтаксичними чинниками.

12. Установлено 33 двофонемні ініціальні, 75 фінальних і 48 трифонемних фінальних консонантних груп. Три фонемі: /h^w, z, j/ не беруть участі у комбінаториці двофонемних ініціальних та чотири фонемі /p, h^w, w, j/ – у комбінаториці трифонемних консонантних групах. У формуванні чотирифонемних фінальних консонантних груп беруть участь лише вісім фонем. Комбінаторика приголосних фонем в ініціальних і фінальних консонантних групах підпорядкована принципу сонорної ієрархії зі зростанням в ініціальній позиції та спадом – у фінальній позиції.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їхнього застосування в дослідженнях з діахронічної та синхронічної фонології германських та інших мов, що належать до різних граматичних типів. Матеріали і результати проведеного дослідження можуть бути використані у викладанні таких навчальних дисциплін: “Вступ до германської філології”, “Теоретична фонетика англійської / німецької / нідерландської мови”, “Історія англійської / німецької / нідерландської мови”, “Порівняльна граматики германських мов”, “Готська мова”, “Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство”.

4.3. Дисертація Парка С. є самостійною науковою роботою.

Опубліковані у фахових наукових виданнях праці достатньо повно відображають зміст дисертації.

Проблематику, теоретичні й практичні результати дисертаційного дослідження викладено в 5 статтях у фахових виданнях України, в 1-й статті – у періодичному виданні іншої держави, в 1-й статті у науковому виданні, що індексується у наукометричній базі Clarivate Analytics – Emerging Sources Citation Index – **Web of Science Core Collection**, тезах доповідей 4-х наукових конференцій різних рівнів.

1. Парк, С. (2018). Фонологічна архітектура словоформ у готській мові. *Studia Philologica. Філологічні студії*, 11, 4-10. <http://orcid.org/0000-0001-5671-4799>; DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-2425.2018.11.1>

2. Парк, С. (2019 а). Методологія аналізу фонемної структури словоформ готської мови. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія. Педагогіка, Психологія*, 37, 114-120. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkvu_2019_37_16

3. Парк, С. (2019 б). Співвідношення понять морфема, слово та словоформа в аспекті фонологічних досліджень. *Нова філологія*, 78, 45-55.
DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2019-78-08>

4. Парк, С. (2019 с). Фонемна та субфонемна структура моносилабів у готській мові. *Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Філологічні науки*, 175, 273-282. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2019_175_57

5. Парк, С. (2019 d). Фонемні й субфонемні моделі побудови афіксальних морфем у готській мові. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*, 1(17), 175-184.

6. Парк, С. (2019 е). Моделі побудови кореневої морфемі у готській мові. *Science and Education: a New Dimension: Philology*, 189, 46-49. p-ISSN 2308-5258 e-ISSN 2308-1996; <https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-189VII55-11>

7. Park, S. (June 2020). Phonemic patterning of word-forms in Gothic. *Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava*, V(1), 228-274. ISSN 2453-8035 Indexed in Clarivate Analytics – Emerging Sources Citation Index – **Web of Science Core Collection**. Available at https://lartis.sk/wp-content/uploads/2020/06/Park_Issue-1_2020.pdf

8. Парк, С. (2019 f). Довжина готської словоформи як дискретної мовної одиниці. В Я. В Кічук (Ред.), *Крос-культурний код Подунав'я: історико-лінгвістичні студії*. Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, 20 жовтня, 2019 р. (с. 99-102). Ізмаїл: Ізмаїльський державний гуманітарний університет.

9. Парк, С. (2019 g). Моделі фонемної будови словоформ у готській мові. В *Ad orbem per linguas. До світу через мови*. Міжнародна науково-практична конференція, 20-22 березня 2019 р. (с. 238-240). Київ: Видавничий центр КНЛУ.

10. Парк, С. (2020 a). Комбінаторика первинних фонологічних одиниць у словоформах готської мови. В *Ad orbem per linguas. До світу через мови*. Міжнародна науково-практична конференція, 17-18 червня 2020 р. (с. 227-229). Київ: Видавничий центр КНЛУ.

11. Парк, С. (2020 b). Співвідношення понять слово та словоформа в аспекті фонологічних досліджень. В Н. А Оніщенко (Відп. за вип.), *Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація*. Тези доповідей XIX наукової конференції з міжнародною участю, 7 лютого 2020 р. (с. 117-119). Харків: Видавництво Точка.

Слід уважати, що дисертаційна робота Парка С. є достатньою мірою апробованою.

Основні положення дисертаційного дослідження були апробовані в доповідях на дев'ятьох міжнародних конференціях: Міжнародна науково-практична конференція “Філологічні науки: сучасні тенденції та фактори розвитку” (Центр філологічних досліджень, Одеса, 2019); Міжнародна науково-практична конференція “Actual Problems of Science and Education” (Budapest, 2019); XIII Міжнародна науково-практична конференція “Мови і світ: дослідження та викладання” (Кропивницький, 2019); Міжнародна науково-практична конференція “Ad orbem per linguas. До світу через мови.” (Київ, КНЛУ, 2019); XII Міжнародна наукова конференція “Актуальні проблеми романо-германської філології” (Чернівці, 2019); Міжнародна науково-практична конференція “Крос-культурний код Подунав'я: історико-лінгвістичні студії” (Ізмаїл, 2019); XI Міжнародна наукова конференція “Іноземна філологія у XXI столітті” (Запоріжжя, 2019); XIX наукова конференція з міжнародною участю “Каразінські читання: Людина. Мова, Комунікація.” (Харків, 2020); Міжнародна науково-практична конференція “Ad orbem per linguas. До світу через мови.” (Київ, КНЛУ, 2020).

4.4. Уважати, що дисертація Парка Сіина на тему “Фонемна структура словоформ у готській мові: моделі побудови” є завершеним самостійним дослідженням, яке відповідає Постанові Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 “Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії”, і може бути подане до розгляду у спеціалізованій вченій раді для разового захисту дисертації зі спеціальності 035 Філологія, галузь знань 03 Гуманітарні науки.

Виходячи з наведеного вище, кафедра загального мовознавства і германістики Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова затверджує висновок рецензентів і рекомендує дисертацію Парка Сіина на тему “Фонемна структура слів у готській мові: моделі побудови” (науковий керівник – доктор філологічних наук, професор Стеріополо О. І.), подану на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія, до розгляду в спеціалізованій вченій раді.

Рішення прийняте одногосно.
01.10.2020 р.

Головуюча на засіданні фахового семінару д. філол. н., проф., зав. кафедри загального мовознавства та германістики

Рецензенти:

д. філол. н., доц., зав. кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу

к. філол. н., доц., доц. кафедри англійської філології

Леміш Н. С.

Стефанова Н. О.